

พิภก เมืองหลวง. มโนทัศน์และสัญลักษณ์ในงานบุญแปดหมื่นสี่พันชั้น ที่บ้านท่าม่วง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด: การศึกษาในฐานะพิธีกรรมประดิษฐ์. (๒๕๕๔).

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: ศาสตราจารย์ ดร.ศิราพร ณ ถลาง

วัตถุประสงค์: ๑. ปರಿวรรตคัมภีร์ไบลานเรื่องแปดหมื่นสี่พันพระธรรมชั้น ฉบับวัดป่าสักดาราม บ้านท่าม่วง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จากอักษรธรรมอีสานให้เป็นภาษาไทยปัจจุบัน

๒. วิเคราะห์ประวัติความเป็นมาและคติการสร้างงานบุญแปดหมื่นสี่พันชั้น ที่วัดป่าสักดาราม บ้านท่าม่วง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ในฐานะพิธีกรรมประดิษฐ์

๓. วิเคราะห์องค์ประกอบและสัญลักษณ์ในงานบุญแปดหมื่นสี่พันชั้น ที่วัดป่าสักดาราม บ้านท่าม่วง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

สมมติฐาน: งานบุญแปดหมื่นสี่พันชั้น ที่วัดป่าสักดาราม บ้านท่าม่วง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นพิธีกรรมประดิษฐ์ที่มีการสร้างสัญลักษณ์จากคัมภีร์ไบลานเรื่องแปดหมื่นสี่พันพระธรรมชั้น และคติความเชื่ออื่น ๆ ในชุมชนให้เป็นรูปธรรมผ่านเครื่องประกอบพิธีและบริบทของพิธีกรรม เพื่อสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนา

บทคัดย่อ: วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษามโนทัศน์และสัญลักษณ์ในงานบุญแปดหมื่นสี่พันชั้น ที่วัดป่าสักดาราม บ้านท่าม่วง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่พระสงฆ์และชาวบ้านช่วยกันประดิษฐ์ขึ้นให้เป็นพิธีกรรมประจำปีของเดือนสาม ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับงานบุญแปดหมื่นสี่พันชั้น ตัวบทประกอบพิธีกรรมที่สำคัญคือคัมภีร์ไบลานเรื่อง แปดหมื่นสี่พันพระธรรมชั้น ฉบับวัดป่าสักดารามซึ่งผู้วิจัยได้ปริวรรตจากอักษรธรรมอีสานเป็นภาษาไทยปัจจุบัน ส่วนการเก็บข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับพิธีกรรม ผู้วิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในพิธีกรรม ในช่วง พ.ศ. ๒๕๕๒ - ๒๕๕๓

ผลการวิจัยพบว่า พระครูสีลสาราภรณ์ เจ้าอาวาสวัดป่าสักดาราม บ้านท่าม่วง ได้ใช้มโนทัศน์ในการประดิษฐ์งานบุญแปดหมื่นสี่พันชั้นที่สำคัญ ๓ ประการ คือ มโนทัศน์การสร้างพิธีกรรมจากคัมภีร์ไบลานเรื่อง แปดหมื่นสี่พันพระธรรมชั้น มโนทัศน์การสร้างพิธีกรรมจากความเชื่อเรื่องบุญกรรม และมโนทัศน์การสร้างพิธีกรรมเพื่อการร่วมกลุ่มทางสังคม ผู้วิจัยพบว่า ในพิธีกรรมนี้มีการใช้ทั้งวัตถุสัญลักษณ์และพฤติกรรมสัญลักษณ์ วัตถุสัญลักษณ์มีทั้งวัตถุสัญลักษณ์แทนพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า วัตถุสัญลักษณ์แทนเครื่องบูชาพระพุทธเจ้า วัตถุสัญลักษณ์แทนอำนาจเหนือธรรมชาติและวัตถุสัญลักษณ์แทนความอุดมสมบูรณ์ ส่วนพฤติกรรมสัญลักษณ์มีการใช้เสียงสวดคาถา การใช้เสียงดนตรีและการร้อง เล่น เต้น ฟ้อน เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งความศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรม

การศึกษาในครั้งนี้ทำให้เข้าใจวิธีการประดิษฐ์พิธีกรรมในสังคมไทยปัจจุบัน ที่นำเรื่องเล่าทางพระพุทธศาสนาและเรื่องเล่าพื้นบ้านมาอธิบายเครื่องประกอบพิธีที่ประดิษฐ์ขึ้น มีการสร้างสัญลักษณ์จากการตีความคัมภีร์ไบลานเรื่องแปดหมื่นสี่พันพระธรรมชั้น ในการสร้างพิธีกรรมเป็นรูปธรรมโดยการประดิษฐ์เครื่องประกอบพิธีบางอย่างจำนวน ๘๔,๐๐๐ ชิ้น เช่น ประรูป ประทีป ธงช่อ ธงไชย งานบุญแปดหมื่นสี่พันชั้นจึงเป็นตัวอย่างของพิธีกรรมประดิษฐ์โดยพระสงฆ์ในท้องถิ่นอันเป็นวิธีการหนึ่งในการสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้แก่ชาวบ้านในอีสาน